

792

SUFLETUL ROMANESC IN PICTURA LUI GRIGORESCU (p2)

Las altora mai competenți sarcina de a vă vorbi despre arta și despre meșteșugul pictorului Grigorescu.

Nici critici, nici tehnicieni, ne apropiem azi de opera lui ca simplii spectatori emoționați, ce vor să-și lămurească simțămîntul de încântare, pe care îl deșteaptă în ei pânzele ca și desenele lui Grigorescu.

Vrem să ne deslușim, de ce această carte, scrisă în icoane despre țara și omul românesc deșteaptă în sufletul nostru un ecou mai adânc decît oricare alta. Viața lui Grigorescu, atmosfera culturală în care a evoluat și s'a desvârșit, ne-ar arăta cauzele și condițiunile creației lui, dar nu ne-ar putea explica emoția noastră. Nu vom vorbi deci de ele. Voiu aminti numai, că micuțul orfan, deși a trăit în mahalaua săracă și murdară, n'a zugrăvit decît lumina cea mai curată. Să nu uităm iarăș, că lipsit de toate, copilul a muncit pentru a-și ajuta mama, pe a'cărei genunchi a învățat nu numai să citească slovele scrise și tipărite, dar și înțelesul lacrimilor amare, și cu toate acestea acest copil a ^{vădit} ~~privit~~ lumea mai în seninătate ca orî care altul.

Când zugrăvea pe căpătâie de scândurele, icoane cu sfinți pe care le vădea în Obor, el confunda bucuria creației cu bucuria dăruirii - confuzie ce este poate privilegiul celor aleși.

Pe unde a fost, a privit lumea cu interesul pasionat și respectuos care e secretul adevăratei obiectivități și a izbutit să-și înfiripe visul lui de artist în imagini adevărate de pretutindeni; dar ceiace îl aşează în rîndul artiștilor de frunte, e faptul, că la maturitate, a încheșat idealul cel universal omenesc în forma precisă a aspirațiunilor românești. Deși a trăit, a lucrat, a iubit și a învățat în străinătate, inspirația lui e dela noi. Nici cu gândul măcar, nu s'a expatriat și moartea și-a așteptat-o aceasă.

Vor fi poate pictori români mai mari decît Grigorescu, dar el e cel ce ne mărturisește. Mărturisirea lui a săvîrșit o sinteză unică din pămîntul și cerul românesc, din firea și cultura

românească.

Configurația solului, contrastele climatice, ca și istoria noastră sbuciumată, toate ispitesc pe observatorul acestei țări și acestui neam, să le așeze în cadrul romantismului.

Grigorescu a descoperit sub neliniștea formelor de suprafață, măsură și armonie, și a proclamat caracterul clasice, liniștit al pământului și al firii românești. Din cultura noastră a eliminat orice accent de împrumut și ne-a înfățișat-o cu chipul ei autentic și o nobleță patriarhală.

La el peisagiul întregit cu plenitudinea bolții luminate peste el nu e numai un cadru pentru om și pentru morav, ci e substanța din care aceste se încheagă într'un tot unitar, unic, și totuși universal: chipul românesc al omenirii. Ce ne înfioară în fața acestui portret al nostru, e emoția unei descoperiri: ne trezim conștienți de ^{foarte} dimensiunile noastre. Viziunea românească a lui Grigorescu ne revelă nouă, în noi, o greutate umană, pe care nu ți-o poate da decât siguranța unei miraculoase coincidențe între un ~~de~~ particular și o misiune universală. 202

Țara românească, a privit-o dela munte până la șes, din zori în zori; nicio dată linia orizontului nu desparte cerul de pământ, ci le contopește într'o brumă luminoasă, din care răsare silueta omului. Ciobanul la munte, căruțarul la șes, nu contrazic cu linia lor verticală, orizontala zării, căci nori sau văluri de praf ridică, peste capetele lor, linia orizontului, ce rămâne astfel dominantă. Trupul ciobănașului ce se coboară pe cărare, se profilează ^{parte} pe cer, parte pe munte, și în mișcarea lui se îmbină fluiditatea văzduhului și soliditatea stâncei. Tot astfel munteanca ce coboară la vale călare, ^{profilată} încastrată în unghiul de cer între vârfulurile întunecate, e o confluență de lumină și ~~lumină~~ întuneric, de înălțimi și adâncuri.

În munții lui Grigorescu, nu sânt prăpăstii, și în cerurile lui nu sânt furtuni. La el natura ocrotește pe om, îl crește, îl îmblânzește în brațele ei, și îl așează echilibrat ~~gata~~ pe malul culturii. Minunat și caracteristic, acest raport prietenesc între omul și natura românească. Acelaș raport îl vede între om și animal.

In Studiile de animale ale lui Grigorescu, bou, tovarășul de muncă al românului, ia locul de frunte. Când boii lui, cu privirea lor blândă și înțeleaptă te privesc, simți că se apropie de tine cu pas solid și negrăbit, însăș necesitatea.

Una, care nu-și ascunde cruzimea în cochetărie enigmatică, una care nu e greoaie și oarbă ca aceia a fatalismului oriental, ci o necesitate, așa cum o înțelege românul adevărat: un rost inevitabil dar sigur, ce nu osândește la neputință strădania omului spre mai bine, ci care permite acestei strădanii să se rânduiască.

Vițelușii, cu geana grea de somn, sunt chipul duios al oricărei copilării - nevinovată, neștiutoare și plină de taina sfântă a tuturor posibilităților.

În toată galeria lui Grigorescu, nu e o vită copleșită de oboseală, ^{oricărei chipul} nu întâlnești brutele; animalele lui sunt frații muți, dar inteligenți ai omului, și omul nu e stăpînul firii ci fiul ei cel mai perfect. "Amintiți-vă fata ce coșboară, pe potecă, legându-și trupul; ea repetă linia mlădicioasă a celor doi mesteacănii ce par' că o însoțesc - ca și ei crește dinspre pământ spre cer, ei în bătaia vântului, ea în bătaia soartei. Si ar fi tot una cu ei, de n'ar înfiora-o pe ea un dor! Dor, poate purta și vârful muntelui, dar nu și-l știe dacă nu i-l deslușește fluierul ciobanului - dor e și în zarea avântată, dar trebuie să i-l tălmăcească inima românului, culcat peste fânul din car."

Omul lui Grigorescu e un cristal închegat din lumea ce-l înconjoară, și e atît de una cu ea, încât el nici nu are fața lui proprie, fața lui e fisionomia peisagiului, din care se adună el, e chipul însuflețit al dimineții, al amiazii, al serii.

Înalt și subțire, omul lui e par' că axa pe care încercările naturii se rânduiesc și devin orientate.

Fapta caracteristică a omului lui Grigorescu, nu e un efort trupes, ci e reflecțiunea. Românul lui Grigorescu gândește, dar nu gândește gândul eroic care ar vrea să preschimbe lumea, ci gândul ce înțelege lumea și o iubeste. Grigorescu ne revelă în ~~în~~ ^{cu} ~~coști-~~ ^{ința} noastră un moment specific românesc. Sentimentul acela lucid, ^{gător} ~~conștient~~ de toate păcatele și totuș rezistent la toate decepțiunile. Umorul, ușor înduioșat, ce mângâie până și răutatea și urî-

tul. Umorul nostru românesc ce a făcut ca acest neam să se stre
 coare cu grație între tragicul soartei lui istorice și o ușurință
 de viață, primejdioasă. Acest umor ^{și} al lui Grigorescu ar merita un
 studiu speci^{al} ^{cu privire la} al capetelo^{re} de evrei atît de numeroase în galeria
 lui. Să nu uităm, că Grigorescu a destăinuit și sbuciumul tragic din
 noi. A zugrăvit furtuna dar nu în natura ci în cultura românească
 Grigorescu e pictorul războiului de neatîrnare. Deși îl trăiește
 în mijlocul primejdiei, totuș nu-i scapă întraga lui perspectivă
 morală.

În pictura mondială războiul e un prilej de desfășurări
 fastuoase, de masse și motive. Grigorescu îl condensează în câte
 o scenă vie și brutală. De exemplu: romînul înfigând baioneta'n
 turc la Smârdan. Scena e crudă și totuș nobilă, căci nu înfățișează
 două vieți încăerate luptându-se pentru viață, ci două neamuri
 din care unul se luptă pentru libertate. Un exemplu ~~na~~ tipic
 e scena: Vedete. Tu trupuri și suflete încordate de așteptare, călă-
 reți scrutează depărtările; un cal alb fremătând, cu urechile ciu-
 lite, culege svonurile surde ale câmpiei, atentă și ea la ^{clipa} ~~șurub~~
 ce vine; pămînt, animal și om, frați de cruce, în primejdie cași
 în pace!

Caracteristice și ^{chipurile} chipurile mândre de dorobanți, unul mai
 ales, cel cu chip de arhanghel, ce sună din goarnă, vestind liniștit
 o isbîndă, pe care o știa că vine. E o mîndrie de stăpîn născut, în
 acest soldat, o mîndrie liniștită, echilibrată. Piciorul se reazi-
 mă tot mai sigur pe pămînt, pe măsură ce sunetul se înalță tot mai
 sus în cer. Tipic românesc e (santinela dela Dunăre). Soldatul paș-
 nic care privește departe, dincolo de malul românesc; el vede cum
 curge Dunărea și știe cum ~~îi~~ curge viața, dar nu-și ia ochii de pe
 malul celălalt; păzește. Dacă a înțeles și mărturisit firea româ-
 nească mai ales prin chipurile de țaran, el n'a cunoscut mai puțin
 toate straturile sociale. D~~ela regină~~ pînă la cibăniță, toate feme-
 ile lui torc firul fantaziei, fie că-l scriu fie că-l răsucesc
 cu fusul. Si ~~dela Suveran la păstor~~, toți bărbații lui Grigorescu
 reflectează și privirea lor păzește zarea.

Solidaritatea între pămînt și cer în peisaj, pedeoparte
 între peisaj, animal și om pe de alta, solidaritatea între oameni
 de diverse trepte sociale, duc în ^{ființă} ~~conceptia~~ ^{și natura} ~~luc~~ Grigorescu

până la încrederea

57

~~De~~ solidaritatea supremă, între toți oamenii. Amintiți-vă tabloul impresionant, convoiul de prizonieri turci, viziunea cea mai desnădăjduită din câte a avut Grigorescu și în care totuși nu pesimismul ~~e dominant~~ ^{dominant}. Greutatea cerului de plumb, încovoale pe învingător și învinși laolaltă. Un studiu de capete de turci, a căror privire atintită pe același țel fascinată par' că de-o enigmă, ne explică intenția repetiției monotone din figurile convoiului; aceiași grije, aceleași nădejdi mână pe toți oamenii, oride unde ar fi, învingători sau învinși și îi leagă într'o solidaritate al cărei sens îi întrece.

Puterea de umanitate a revelat ~~lui~~ Grigorescu ca forma specifică și esențială a firii și culturii noastre și ne-a înfățișat-o în toate acordurile posibile, dela cel al naturii cu omului până la acel al omului cu toți oamenii.

~~Grigorescu~~ Grigorescu proclamă bucuria vieții în culoare și lumină încântate, fiindcă el a simțit împăcarea fundamentală din Univers, a trăit armonia contrastelor aparente. Optimismul lui nu e o atitudine-program, ci e semnalul duhului liberat, semnalul artei mari și arta lui e o ~~partea~~ ^{ofensiva} ~~fermacată~~ ^{în} prin care sufletul românesc ^{poate} ~~poate~~ privi ~~în~~ ^{în} sensul lui veșnic.

Alina Voiculescu

26 iunie 1934